

De periode van het Kirchnerisme in Argentinië

De relatie tussen het Kirchnerisme en het populisme

Samantha Uitenbroek
s1159135
Bachelor eindwerkstuk
Latijns-Amerikastudies
Universiteit Leiden
December 2014

Begeleider: Prof. P. Silva

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Populisme, neopopulisme en de toepasbaarheid in democratieën	
1.1 Populisme in Latijns-Amerika	4
1.2 liberalisme en de opkomst neopopulisme van de jaren '80	8
1.3 Populisme en neopopulisme: de verschillen	9
Hoofdstuk 2: Van Peronisme tot Kirchnerisme	
2.1 Peronisme: opkomst van traditioneel populisme	11
2.2 Menem: de belichaming van het Argentijnse neopopulisme	14
2.3 Vooravond Kirchner: van crisis tot hervormingen	17
2.4 Kirchnerisme: politieke verandering in de 21 ^{ste} eeuw	18
Hoofdstuk 3: Kirchnerisme in Argentinië	
3.1 Regering Néstor Kirchner	22
3.1.1 Relatie internationale organisaties	22
3.1.2 Relatie met de oppositie	23
3.1.3 Relatie met de media	23
3.2 Regering Cristina Fernández de Kirchner	24
3.2.1 Relatie internationale organisaties	24
3.2.2 Relatie met de oppositie	25
3.2.3 Relatie met de media	26
Conclusie	28
Bibliografie	30

Inleiding

In deze scriptie staat het Kirchnerisme in Argentinië centraal. Er zal gekeken worden naar de periode 2003 tot heden. Het Kirchnerisme is een recent fenomeen binnen de Argentijnse politiek, met voormalig president Néstor Kirchner en de huidige presidente Cristina Fernández de Kirchner. Het heeft betrekking op hun manier van regeren, hun beleidsvormen en de politieke ideologie die zij voeren. Zoals Ricardo Sindicaro in zijn artikel 'El partido peronista y los gobiernos kirchneristas' uit 2011 beschrijft, is de leider het politieke programma dat hij/zij presenteert. Buiten het feit dat het kirchnerisme in Argentinië wordt gebruikt om de manier van regeren aan te duiden, wordt het ook in de Latijns-Amerikaanse politiek gebruikt om de Kirchner-regeringen zelf aan te duiden.

Binnen de Argentijnse politiek heeft het populisme een belangrijke rol gespeeld. Daarom zal er binnen deze scriptie nader worden ingegaan op dit concept. Er zal gekeken worden naar het ontstaan van het populisme en wat het precies inhoudt. Nadat dit is besproken, zal er binnen dit onderzoek gekeken worden of er een verband bestaat tussen het hedendaagse Kirchnerisme en het populisme. Tevens zal er gekeken worden naar de eventuele verschillen tussen het Kirchnerisme en het populisme.

Doordat het populisme een prominente rol heeft gespeeld in de Argentijnse politiek, is het interessant om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen het hedendaagse Kirchnerisme en het traditionele populisme om te kunnen beoordelen of het Kirchnerisme een politieke verandering te weeg zal brengen in Argentinië en misschien daarmee ook in de Latijns-Amerikaanse politiek of dat het Kirchnerisme als nog sterk beïnvloed wordt door de politieke geschiedenis van het land en daardoor gedefinieerd kan worden als een stroming binnen het populisme. Vanuit dit punt zal er ook gekeken worden naar de internationale relaties van Argentinië en de samenwerkingsverbanden van de Kirchner-regeringen.

Voor de goede structurering van deze scriptie, is de scriptie opgedeeld in drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is het theoretische kader en hierin zullen de concepten populisme, neo-populisme en Kirchnerisme worden besproken. Het tweede hoofdstuk is de historische context en hierin zal specifiek gekeken worden naar de politieke geschiedenis van Argentinië. Dit wordt onder verdeeld in het Peronisme: de opkomst van traditioneel populisme, Menem: de belichaming van het Argentijnse neopopulisme, de vooravond van het Kirchnerisme en als laatste het Kirchnerisme zelf. Het laatste hoofdstuk zal gaan over het Kirchnerisme in Argentinië en er zal hierbij een onderscheid gemaakt worden tussen de regering van oud-president Néstor Kirchner en de huidige presidente Cristina Fernández de Kirchner. Om een goede vergelijking te kunnen maken, worden er drie belangrijke aspecten van hun regeringen besproken, namelijk de relatie met internationale organisaties, de relatie met de oppositie en als laatste de relatie met de media. De scriptie zal uiteindelijk eindigen met een conclusie. Hier zal een korte samenvatting gegeven worden van de in de hoofdstukken besproken bevindingen.

Hoofdstuk 1: Populisme, neopopulisme en de toepasbaarheid in democratieën

In dit hoofdstuk zullen enkele begrippen besproken worden met betrekking tot de Argentijnse politiek. Als eerst zal er gekeken worden naar het klassieke populisme, zoals van Juan Domingo Perón. Er zal een beschrijving gegeven worden van het begrip, de verschillende interpretaties binnen de verschillende specialisaties (geschiedenis, sociologie, ect.) en er zal gekeken worden naar het ontstaan van het klassieke populisme. Nadat dit besproken is, zal er gekeken worden naar het neoliberale neopopulisme, zoals van Carlos Menem. Ook hierbij zal er een beschrijving gegeven worden van het begrip en zal er gekeken worden naar het ontstaan van het neoliberale neopopulisme. Aan het eind van het hoofdstuk zullen de verschillen tussen het klassieke populisme en het neoliberale neopopulisme uitgelicht worden.

1.1 Populisme in Latijns-Amerika

In het begin van de 20ste eeuw kwam het populisme op in Latijns-Amerika. De voornaamste reden hiervan waren de socio-economische veranderingen waar het continent mee te maken had. Zoals een toenemende export en daardoor ook met een toenemende migratie en immigratie (Conniff, 1999). Deze veranderingen zorgde voor een verschuiving in het politieke spectrum, waardoor er ruimte gecreëerd werd voor nieuwe politieke bewegingen (Roberts, 2013). Er waren namelijk veel mensen die in armoede leefde en te maken hadden met discriminatie. De elite had vooral de macht en zij domineerde de arbeidersklasse en middenklasse (Conniff, 1999). De Partijsystemen waar de Latijns-Amerikaanse landen mee te maken hadden, waren gebaseerd op de overheersing van de elite en de uitsluiting van de populaire sectoren (Roberts, 2013). Er kwamen leiders naar voren die als doel hadden om de buiten gesloten groepen weer een stem te geven in de maatschappij (Conniff, 1999).

In de eerste decennia van de 20ste eeuw, ontwikkelde ook de massa politiek. Hierdoor ontstond er een economische en sociale mobilisatie, dat geleid werd door de populistische bewegingen (Roberts, 2013). In de jaren '20 en '30 van de 20ste eeuw, zorgde de opkomst van nieuwe communicatietechnologieën ervoor dat de populistische leiders hun woord makkelijker konden verspreiden. Hierdoor kon het populisme ook makkelijker verspreid worden. Het hoogste punt van het populisme was echter in de periode van 1940-1960 (Conniff, 1999).

Wanneer we kijken naar de literatuur die verschenen is over het populisme, dan bestaan er verschillende interpretaties over de betekenis van het begrip populisme. De interpretaties verschillen per schrijver en per vakgebied waar zij in gespecialiseerd zijn. Hierdoor is het vaak lastig om één duidelijke definitie te geven over de betekenis en inhoud van het begrip populisme.

In het boek *Populist seduction in Latin America* uit 2010 van Carlos de la Torre, wordt er een lijst beschreven met verschillende definities die in de literatuur naar voren komen:

- Het populisme wordt gezien als de mobilisatie van groepen mensen, die gemanipuleerd worden door charismatische leiders.
- Er wordt gesproken over sociale bewegingen van de midden en hogere klassen die de leiding nemen en daarbij gevolgd worden door de arbeidersklasse.

- Het populisme wordt in verband gebracht met historische fases, waarbij er een transformatie plaats vindt naar de moderniteit.
- Het populisme wordt gezien als een politiek discours, dat de maatschappij in twee kampen verdeelt, namelijk 'el pueblo' aan de ene kant en 'la oligarquía' aan de andere kant.

Het belangrijkste fenomeen bij het populisme zijn de strijdende belangen tussen 'el pueblo' en 'la oligarquía'. Veel Latijns-Amerikaanse landen hadden in de 19de en 20ste eeuw te maken met een oligarische structuur. De maatschappelijke structuur was gestructureerd rond om een patrón, coronel of caudillo, waardoor er een grote groep bestond die uitgesloten werd van de politieke structuur (de la Torre, 2010).

Het populisme weet deze organisatorische hiërarchie van de gevestigde partijen uit te dagen, waardoor er een verdeling ontstond tussen de elite en de populaire sectoren. De oligarchische partijen waren namelijk voor de elite, terwijl de populistische partijen juist voor de massa waren. De traditionele elite werd uitgedaagd met anti-oligarchische discoursen en het mobiliseren van de traditioneel uitgesloten groepen (Roberts, 2013; de la Torre, 2013).

De buitengesloten groepen werd door de politieke leiders ook wel bestempeld als 'el pueblo', het volk. Om de belangen van het volk te behartigen, is er vaak een charismatische leider die inspeelt op de wensen en interesses van het volk tegen de oligarchie en hij weet hen ook in te zetten om zijn politieke tegenstanders te intimideren (de la Torre, 2010; Edwards, 2010). Er wordt veelvuldig gedemonstreerd en openbare ruimtes worden bezet in de naam van de leider. Ook weet de populistische leider zich vaak te identificeren met 'el pueblo' en de strijd die zij voeren tegen de oligarchie. De rivalen/vijanden van de populistische leider, worden gezien als de vijanden van het volk en de natie. Er wordt daarom ook wel gezegd dat het populisme in speelt op de rolverdeling binnen de maatschappij van 'wij', het volk en de leider, strijden samen tegen 'hen', onze vijanden. Tevens bestaat er een tweedeling in de beeldvorming met betrekking tot het volk en de oligarchie, omdat het volk namelijk wordt gepresenteerd als het goede binnen de maatschappij en de oligarchie als vreemd en duivels. Het is een gevecht tussen het volk en de oligarchie. Het populisme kan daardoor ook gezien worden als een opstand tegen de corrupte instituten van het land. (de la Torre, 2010; de la Torre en Arnson, 2013; de la Torre, 2013)

De populistische leider maakt gebruik van speeches die inspelen op het gevoel van het volk, hierdoor raken mensen gemotiveerd om tot actie over te gaan. Doordat de leiders strijden voor een ideaal en zij persoonlijk betrokken zijn in de strijd, wordt de relatie tussen de leider en zijn volgers versterkt. De leiders worden door het volk gezien als een icoon en een mythische figuur van hun cultuur, waardoor er een wisselwerking ontstaat. De leider wordt gecreëerd door zijn aanhang, maar de leider heeft zichzelf ook op deze manier laten construeren. Hiermee winnen zij de steun van hun achterban (de la Torre, 2010). Zowel Carlos de la Torre (2010) als Michael Conniff (1999) beschrijven in hun boeken dat de populistische leiders een verwijzing maken naar de nationale cultuur om steun te krijgen van het volk. In Argentinië verwees Perón bijvoorbeeld naar de Gaucho's, wat beschouwd wordt als typisch Argentijns. Ook verwees Perón naar 'el pueblo trabajador', in plaats van simpelweg 'el pueblo'.

Ook beschrijft Carlos de la Torre in zijn boek *Populist Seduction in Latin America*, dat het populistische discours zorgt voor een tweedeling binnen de politiek en dat de maatschappij ingedeeld kan worden in twee kampen, namelijk het volk en de elite. Binnen het populisme bestaat echter ook nog een verschil tussen links populisme of rechts populisme. Wanneer de elite beschreven wordt als corrupt en onverantwoordelijk, leunt het populisme naar links (het is dan zowel politiek als economisch) en ze steunt de herverdeling van het economische beleid. Wanneer het populistische discours de elite definieert in politieke termen en het heeft over een corrupte politieke instelling, dan kan het meer naar rechts leunen. Het beschermt de economische elite (Roberts, 2013).

Buiten het feit dat de populistische leiders opkomen voor de wensen van het volk, door het vestigen van relaties met heterogene, arme en bereikbare groepen, zijn er ook nog andere specifieke karaktereigenschappen die waarschijnlijk van grote invloed zijn bij het bestaan van populisme. De populistische leiders maken gebruik van clientelisme. Het gaat hierbij om het toekennen van goederen en privileges in ruil voor steun tijdens verkiezingen. Tijdens de bloeiende economie in de jaren '40 en '50 waren er genoeg financiële middelen om deze goederen te geven aan de achterban. Tijdens de crisisjaren konden de leiders zich echter profileren als redders van het land (Weyland, 1999).

Het clientelisme beperkt zich niet tot de jaren '40 en '50. Ook in de periode daarna en in de hedendaagse maatschappij blijven populistische leiders gebruik maken van het clientelisme. De arme bevolkingsgroepen zijn namelijk bereid om loyaal te blijven aan een politieke leider in ruil voor goederen en steun (de la Torre, 2010). Tijdens de schulden crisis van de jaren '80 was er echter een kleine tegenslag, omdat er door de crisis niet meer zoveel te besteden was en daardoor de gulheid van de populistische leiders werd aan getast. Hierdoor leek de terugkeer van het populisme in deze periode erg klein (Weyland, 1999).

Er zijn echter bepaalde wetten die de armoede in stand weten te houden, waardoor er altijd leiders blijven bestaan die de minderbedeelde groepen willen helpen. Hierdoor zal het populisme altijd blijven bestaan. (de la Torre, 2010)

Door grote maatschappelijke veranderingen zoals urbanisatie en industrialisatie, ontstaat er ruimte voor nieuwe politieke stromingen. Veel mensen worden door de komst van nieuwe politieke leiders bij de politiek betrokken, terwijl zij eerst te maken hadden met uitsluiting. De populistische leiders weten namelijk in te spelen op de maatschappelijke problemen, waar andere leiders te kort schieten en dit zorgt ervoor dat zij steun ontvangen van grote groepen mensen (de la Torre, 2010; de la Torre, 2013).

Dit past bij één van de doelen van het populisme, namelijk het verbeteren van levens. Ook hier werd gebruik gemaakt van clientelisme. Door het uitdelen van goederen werd er geprobeerd om de economie te verbeteren. Zodra het de leiders lukte om de economie te verbeteren, dan kregen de politieke leiders aanzien bij het volk, hun aanhang. Om deze economische verbeteringen te realiseren, bedachten de populistische leiders vaak nieuwe economische beleidsvormen. De hervormingen waren vaak niet goed doordacht, waardoor het land uiteindelijk te maken kregen met grote economische problemen (Conniff, 1999).

Het populisme was voor het nationaliseren van bedrijven. Door de interventie van de staat, ontstaat er echter een druk op de buitenlandse investeringen, wat invloed heeft op de nationale economie. Hierdoor wordt het populisme ook vaak in verband gebracht met een

crisis. Tevens heeft het Latijns-Amerikaanse populisme te maken met anti-globalisatie, antiliberaal en anti-Amerikaans beleid. Er wordt verondersteld dat het voor de politieke leiders gemakkelijker is om het volk achter zich te krijgen in deze periode. De politieke leiders ontwikkelen namelijk sociale programma's om onder andere de armen te helpen, waardoor de populariteit van de presidenten stijgt. Daarom wordt het ook wel gezien als een tijdelijke verschijning in de politiek. Toch zijn er ook landen waar het populisme eerder de politieke regel is dan een uitzondering (de la Torre, 2010; de la Torre en Arnson, 2013; de la Torre, 2013).

Wanneer we kijken naar de karaktereigenschappen van de populistische leiders, dan zien we dat zij erg effectief zijn in het bereiken van de massa's en daarmee de stemmers. Ze voeren campagne om de massa in de politiek te betrekken en de loyaliteit van de massa te winnen. De populistische leiders zijn over het algemeen charismatische personen en zij weten op deze manier het vertrouwen te winnen van hun aanhang. Hun achterban beschouwt de leider als een persoon die veranderingen door kan voeren (Conniff, 1999; Weyland, 2013). De populistische leiders proberen samen te werken met de arbeidersklasse en de middenklasse, omdat zij de basis vormen van het volk (Edward, 2010).

Bij het populisme draait het vooral om één charismatische leider, omdat het hierdoor makkelijker is om in te spelen op de veranderingen. Ook kent het populisme geen eenduidig programma, zodat meer mensen zich aangetrokken voelen tot de aspecten die de populistische partij vertegenwoordigd (Conniff, 1999). De populistische partijen en bewegingen moeten het hebben van de informele netwerken die zij opgebouwd hebben, waardoor het mogelijk is om goederen, informatie en banen te distribueren onder de armen (de la Torre en Arnson, 2013)

Binnen het populisme zien we twee verschillende processen. Aan de ene kant bestaat er een activeringsproces. Hierbij gaat het om het activeren van de uitgesloten stemmers. De populistische leiders moeten niet-stemmers activeren om op de populistische partij te stemmen. Om dit te bereiken, kunnen ze inspelen op de bestaande politieke uitsluiting en kunnen ze hervormingen beloven.

Aan de andere kant bestaat er een zogenaamde 'conversion proces', ook wel het omschakelingsproces. Hierbij moet de populistische leider ervoor zorgen dat de kiezers van andere partijen op zijn partij gaan stemmen. Vaak zijn deze kiezers een zwevende stemmer. Om de steun van deze stemmers te krijgen, speelt de populistische leider in op nieuwe problemen die door de gevestigde partijen worden genegeerd. Door de verschuiving van kiezers, ontstaat er een herverdeling in de politieke arena (Roberts, 2013).

Ondanks dat het populisme een periode heeft gekend met hoogte punten, bestaat er echter ook een periode waarin het Latijns-Amerikaanse populisme komt te wankelen. Na de overwinning van de Cubaanse revolutie, wordt het populisme gezien als aanmoediger van het communisme, inflatie en corruptie. Volgens de militairen, moedigde het populisme de linkse politici aan en verschillende landen kregen dan ook te maken met militaire coups. Toch komt het populisme na de militaire regimes in verschillende landen weer op (Conniff, 1999). In verschillende landen heeft het leger geprobeerd om het populisme uit te sluiten, maar er wordt ook wel gezegd dat zij uiteindelijk zelf ook invloed hebben gehad bij de wederopkomst van het populisme. Het leger wilde snel economische ontwikkeling, waardoor de

arme klasse werd uitgesloten en daardoor ten slachtoffer vielen aan de populistische leiders (Weyland, 1999).

In de jaren die volgde na de dictaturen, zien we een terugkeer van het populisme. In sommige landen is er sprake van klassiek populisme dat aan de macht komt, terwijl er in andere landen juist sprake is van een nieuwe generatie politici. Zij maakte gebruik van de oude strategieën van hun populistische voorgangers, maar combineerde dit met een neoliberaal economisch beleid. Om deze nieuwe groep te definiëren, werd de nieuwe term 'neopopulisme' geïntroduceerd door een groep geleerden. (de la Torre en Arnson, 2013)

Wanneer we kijken naar het verloop van het populisme, dan zien we dat het populisme te maken heeft met vier fases. In de eerste fase lijkt het populistische beleid succesvol te zijn en is het beleid vooral gericht op groei. In de tweede fase ontstaat er een knelling in de economie, waardoor de leiders over gaan op het beschermen hiervan. Ze gaan over op het protectionisme, waardoor de inflatie en de schulden toenemen. In de derde fase zijn er enorme tekorten en mensen investeren liever in buitenlandse valuta dan in de eigen valuta. Er wordt dan ook wel gesproken over het begin van het verval. De vierde en laatste fase wordt gebruikt om alle rotzooi weer op te ruimen en er wordt hulp in geroepen van de IMF. In plaats van verbeteringen, gaat het juist slechter met de economie en vaak heeft dit een politieke verandering tot gevolg (Edwards, 2010).

1.2 liberalisme en opkomst Neopopulisme van de jaren '80

Zoals hierboven beschreven, was er een weder opkomst van het populisme na de dictaturen. Er ontstond een nieuwe groep politici die gebruik maakte van de oude tradities, maar met een nieuw economisch beleid. Om een onderscheid te kunnen maken tussen de klassieke populist en de nieuwe populist, werd er door de Amerikaanse en Latijns-Amerikaanse geleerden een nieuwe term geïntroduceerd, het neopopulisme. De nieuwe leiders hebben vaak een andere achtergrond dan de politiek, waardoor er ook wel wordt gesproken over de 'politiek van antipolitiek'. Toch kan er niet gesproken worden over leiders zonder politieke ervaring, omdat de meeste leiders in het verleden wel degelijk te maken hebben gehad met de politiek. Zij ontkennen dit echter vaak, zo ook Carlos Menem (de la Torre, 2010; de la Torre en Arnson, 2013). Zowel de populistische als de neopopulistische leiders zijn charismatisch (Edwards, 2010).

Met de financiële crisis en de komst van het neoliberalisme in de jaren '80, kwam er een beweging in het politieke spectrum (Edwards, 2010). Ook de crisis van de ISI en de politieke partijen aan het eind van de 20ste eeuw versterkte de komst van een nieuwe lichting politici die als doel hadden om de politiek te veranderen. De nieuwe leiders zagen de partijen en de elite als de vijand van het volk en als corrupte organisaties. Ze presenteerde zichzelf dan ook als antipartij en antigevestigde orde, waardoor zij zich op een andere manier wisten te verkopen aan het volk. Deze 'politiek van de antipolitiek', zoals hierboven al benoemd, en de ontevredenheid van het volk werd ook nog eens versterkt door hoge inflaties waar de landen mee te maken hadden. De linkse en centraal-linkse partijen die hun beleid hadden gevoerd via de oude ideeën, kwamen in diskrediet. De nieuwe leiders kregen steun van de technocratische elite en de internationale financiële instituten. Waardoor het neoliberale beleid dat zij door wilde voeren werd gezien als een wondermiddel om de economie te redden (de la Torre en Arnson, 2013; Weyland, 2013).

De neopopulistische leiders werden beschouwd als vernieuwers binnen de politiek, omdat ze wisten te breken met de traditionele stijl en gewoontes. Aldo Panfichi (zoals geciteerd in de la Torre, 2010) veronderstelt dat het de neopopulistische leiders lukt om aan de macht te blijven doordat zij daadwerkelijk komen met oplossingen voor de maatschappelijke problemen. De neopopulistische leiders wisten deze oplossingen te realiseren doordat zij allianties aangingen met belangrijke pionnen, zoals het leger of het zakenleven.

Het populisme en het neoliberalisme werden jaren lang gezien als elkaars tegenpolen. Wanneer we het met elkaar gaan vergelijken, zien we dat ze echter meer met elkaar gemeen hebben dan werd verondersteld. Zowel de neopopulisten als de neoliberalen probeerde de ongeorganiseerde armen achter zich te krijgen. De neopopulisten wisten door de ongeorganiseerde armen een andere groep aan te trekken dan de klassieke populistten. Ze wisten veel steun te krijgen van deze groep, omdat er ingespeeld werd op de politieke insluiting waar de armen naar verlangd hadden.

De neopopulisten volgde een marktgeoriënteerd beleid, wat overeenkwam met het neoliberalisme. De hervormingen die doorgevoerd werden, werden geaccepteerd door de stemmers, omdat het de enige manier was om economische ineenstorting te voorkomen. De populistische leiders probeerde zich in te zetten voor het land met riskante beleidsvormen, waardoor zij waardering kregen van het volk. Voor de neopopulisten was het ook van belang dat zij het volk konden beschermen tegen iets. Vanaf de jaren '90 werd hun vijand gezocht in tegenstanders van het neoliberale beleid, omdat dit de open-markt verstoorde. Zowel voor de neopopulisten als de neoliberalen waren de gevestigde organisaties en de gevestigde politici de vijand van het volk, omdat zij zich bemoeide met de markt doormiddel van subsidies die uitgedeeld werden. De neopopulistische leiders probeerden dan ook om de gevestigde organisaties te ontwijken. Tevens waren de neopopulisten tegen de gevestigde orde, omdat zij zichzelf enorme privileges gaven ten koste van het volk. (Weyland, 1999).

1.3 populisme en neopopulisme: De verschillen

Ondanks het feit dat het populisme en het neopopulisme overeenkomsten hebben, zoals charismatische leiders of het opkomen voor de buitengesloten groepen, zijn er ook grote verschillen.

Een van die verschillen heeft te maken met de buitengesloten groepen waar de leiders voor opkomen. De klassieke populistten hebben een duidelijk onderscheid tussen de sociale klassen in de maatschappij. De klassieke vorm van het populisme kwam tot stand tijdens de beginperiode van de industrialisatie en de massa politiek. De klassieke populistten betrokken dan ook de arbeiders, boeren, ect bij de politiek, ze waren gericht op de massa-gebaseerde associaties. De neopopulisten daar tegen over vestigde juist de aandacht op de massa's die beschikbaar waren om bij de politiek te betrekken. Zij richtte zich meer op de gefragmenteerde en ongeorganiseerde kiezers (de la Torre, 2010; Roberts, 2013).

Een tweede verschil heeft te maken met het economische beleid dat de leiders voeren en de houding tegenover globalisering. De klassieke populistten voerden een nationalistisch beleid en bekritiseerde de buitenlandse bedrijven. In hun optiek waren de internationale organisaties schuldig aan de crisis en ontstond er kritiek op de privatiseringen, omdat de regering in moest grijpen om de situatie te verbeteren. De neopopulisten daar tegenover

waren meer gericht op een neoliberaal beleid en de daarbij behorende privatisering en bekritisieren juist de globalisatie als systeem (de la Torre, 2010; Edwards, 2010).

Ten derde verschilt de manier waarop de leiders aan de macht komen. Sebastian Edwards (2010) beschrijft dat de populistische leiders vaak op een ondemocratische manier aan de macht komen en gebruik maken van sociale programma's die alleen functioneren op korte termijn. De neopopulistische leiders daar tegenover komen aan de macht door een democratisch proces van verkiezingen.

Een vierde verschil heeft te maken met de communicatietechnologie en de daarbij behorende mogelijkheden. Met de nieuwe technologieën en de nieuwe media, kunnen de politieke leiders makkelijker in spelen op gebeurtenissen. Ook kunnen de massa's hierdoor beter gecontroleerd en gemanipuleerd worden. De nieuwe media is een belangrijk middel geworden in de politiek, omdat het vaak gebruikt wordt tijdens de verkiezingscampagnes. Er bestaan ook landen waarbij de politieke leiders een eigen programma ontwikkelen om zo direct tot hun volgers te kunnen spreken, zoals het geval is in Venezuela. Een aantal jaar geleden had dit niet plaats gevonden. Tijdens de campagnes speelde de leiders ook in op hun sociale rol. De neopopulist Menem bezocht bijvoorbeeld zijn aanhang in hun eigen omgeving, terwijl de klassieke populist gebruik maakte van massa ontmoetingen (de la Torre, 2010; de la Torre en Arnson, 2013)

Hoofdstuk 2: Van Peronisme tot Kirchnerisme

De Argentijnse politiek wordt gekenmerkt door een langdurige turbulente periode en door de politieke ontwikkelingen waar het land in al die jaren mee te maken heeft gehad. Wanneer we kijken naar de politiek van de 20ste eeuw, dan zijn er enkele gebeurtenissen geweest, die van grote invloed zijn en die nog steeds hun sporen hebben in de hedendaagse politiek. Om hiervan een idee te geven en om de politieke ontwikkelingen duidelijk te presenteren, worden er in dit hoofdstuk enkele periodes verder belicht.

Als eerste wordt er in het hoofdstuk een toelichting gegeven op de politiek van Juan Domingo Perón, de grondlegger van het Peronisme. Zoals verderop vermeld wordt, is het Peronisme ontstaan in 1946 met de presidentschap van Juan Perón. Dit was de introductie van en de opkomst van het traditionele populisme in Argentinië. Van hieruit zal er gekeken worden na de regeerperiode van Carlos Saúl Menem. Het land had net te maken gehad met een militaire dictatuur en het land moest worden opgebouwd. Carlos Menem voerde hiervoor neoliberale hervormingen door en hij wordt dan ook wel gezien als de belichaming van het Argentijnse neoliberale neopopulisme. Nadat dit besproken is, wordt er gekeken naar de vooravond van Néstor Kirchner. Hoe zag het land er uit na de regeerperiode van Carlos Menem en wat moest er veranderen. Uiteindelijk zal in dit hoofdstuk het Kirchnerisme naar voren worden gebracht, wat de periode beslaat van 2003 tot en met heden. Er zal gekeken worden naar de opkomst van Néstor Kirchner en zijn vrouw Cristina Fernández de Kirchner en hun politieke beleid.

2.1 Peronisme: opkomst van traditioneel populisme

In 1895 werd Juan Domingo Perón geboren als zoon van creoolse ouders. Zijn vader was boer en zijn ouders hadden te maken met een laag inkomen. Op zijn zestiende ging hij naar de militaire academie en daar wist hij uit te groeien tot commandant. Een belangrijk aspect van Perón was dat hij de potentie erkende van de arbeidersklasse, vrouwen en etnische minderheden. Dit zou hem ook verder gaan helpen in zijn politieke carrière (Keen en Haynes, 2009).

In het begin van de 20ste eeuw was de Argentijnse economie afhankelijk van de export van primaire goederen en buitenlandse investeringen. Langzaam aan begon de overheid zich met de economie te bemoeien. Ook tijdens de periode van 1930-1943, wat wordt gezien als een duistere periode in de Argentijnse geschiedenis, had het land te maken met staatsinterventie. In juni 1943 werd er een militaire coup gepleegd. In de ogen van de historici was dit een keerpunt en het land kreeg te maken met economische hervormingen, tevens wordt dit ook aangeduid als het begin van het Peronisme (Brennan, 2009; Keen en Haynes, 2009; Brennan, 1998).

In 1943 komt Perón terecht bij het ministerie van arbeid, waardoor hij enkele veranderingen door kon voeren. In 1944 kwam Perón met een minimumloon voor stukproductie. Hij vond ook dat de arbeiders zich moesten organiseren en zijn ministerie hielp hierbij. Tevens introduceerde Perón een staatsstelsel voor pensioenen en verzekeringen. Hier stond uiteindelijk wel tegenover dat de vakbonden in handen vielen van Perón en dat ze hun onafhankelijkheid verloren (Keen en Haynes, 2009).

Buiten het feit dat er groepen waren die blij waren met deze hervormingen, bestonden er ook groepen die minder tevreden waren met het sociale beleid dat Perón had geïntroduceerd. Een deel van het leger en de oligarchie wisten een coup te organiseren, waarbij Perón gevangen genomen werd. Zijn aanhangers waren bang dat zij hun pas verworven privileges zouden verliezen en gingen massaal de straten op om te demonstreren en om te eisen dat Perón werd vrijgelaten. Deze bewuste dag was het erg heet in Argentinië, waardoor verschillende demonstranten hun T-shirt uitdeden en de tegenstanders de minachtende leuze 'descamisados' schreeuwde. Dit werd het symbool van het Peronisme en uiteindelijk werd Perón vrijgelaten. Dit resulteerde in het feit dat hij afstand nam van zijn posten, met pensioen ging bij het leger en besloot hij campagne te voeren voor de presidentsverkiezingen van 1946 (Horowitz, 1999; Keen en Haynes, 2009).

Gedurende zijn politieke campagne, creëerde Perón een arbeiderspartij waarmee hij de arbeidersklasse kon mobiliseren. Door zijn functie bij het ministerie van arbeid, had Perón connecties met de vakbonden, waardoor hij makkelijker in contact kon komen met de arbeiders. In eerste instantie waren de arbeiders een beetje wantrouwend, maar met zijn charisma wist hij het vertrouwen te winnen en daarmee ook populariteit te vergaren. Zijn tegenstanders kwamen uit verschillende hoeken en de maatschappij was eigenlijk in de veronderstelling dat Perón de verkiezingen niet zou winnen. Bij de verkiezingen bleek de steun van de arbeidersklasse echter enorm en wist Perón met 52,4% van de stemmen de presidentsverkiezingen te winnen (Horowitz, 1999; Keen en Haynes, 2009; Torre, 1998).

Eenmaal aangesteld als president, trok Perón steeds meer macht naar zich toe en ontwikkelde hij langzaam aan een autoritair regime. In de beginperiode van zijn termijn groeide de economie enorm en wist hij ook populariteit te vergaren bij de zakenmannen. Met betrekking tot een economisch beleid, begon Perón zijn politieke carrière met een poging om de bestaande beleidsvormen aan te passen aan de nieuwe context van het land na de oorlog. Argentinië had namelijk te maken met een favorietenpositie en de ontstane reserves werden gebruikt om de schulden van het land af te lossen, buitenlandse bedrijven te nationaliseren en om subsidies te geven aan de industrie. Zijn beleid was gebaseerd op het harmoniseren van arbeids-kapitaal verhouding en het garanderen van de sociale vrede (Horowitz, 1999; Brennan, 2009).

Doordat het goed ging met de Argentijnse economie, was het noodzakelijk om de industrie te beschermen. Perón besloot om door te gaan met de beleidsvormen die in de jaren '30 geïntroduceerd waren, zoals tariefbescherming, wisselcontrole en import licenties. In 1946 werd de nationale bank genationaliseerd, waardoor de overheid enorme invloed kreeg op de economie van het land. Dit was echter niet het enige, want in de loop der jaren werden ook de spoorwegen en de publieke services genationaliseerd. In de optiek van Perón moesten deze bedrijven namelijk in handen zijn van de overheid. Tevens werd de overheid een industriële ondernemer, omdat het wapenfabrieken ontwikkelde. Door de toenemende betrokkenheid van de overheid, ontstaat er een opkomst van de bureaucratie. De ambtenaren namen de beslissingen, in plaats van de politieke partijen die gekozen waren door de burgers (Brennan, 2009; Horowitz, 1999).

Eind jaren '40 ontstaan de eerste scheuren in het economische beleid van Perón. De exportgoederen die belangrijk waren voor de economie, kregen concurrentie van producten uit de Verenigde Staten en de vernieuwde landbouw uit de West-Europese landen. In plaats

dat het land te maken had met reserves, ging het land naar economische tekorten en het inkomen per hoofd van de bevolking daalde ook enorm (Keen en Haynes, 2009).

Begin jaren '50 kwam Argentinië terecht in een serieuze crisis. Dit was ook het begin van een periode waarbij de Argentijnse economie te maken zo krijgen met een structurele inflatie, wat uiteindelijk tot en met de jaren '90 zo zou blijven (Brennan, 2009).

Ondanks de crisis, werd Perón in 1952 herkozen als president en ging hij zijn tweede ambtstermijn in. Het land vanaf eind jaren '40 te maken met handelstekorten en een toenemende inflatie. Om de crisis tegenstand te kunnen bieden, moet het economische beleid aangepast worden. Het resultaat was een nieuw vijfjarenplan, waarin Perón meer aandacht wilde besteden aan de landbouw. De economische hervorming was echter lastig, omdat de overheid jaren lang als doel had gehad om de sociale vrede te bewaren en ze was afhankelijk van de arbeidersklasse voor politieke ondersteuning. Doordat de overheid te maken had met tekorten, wijzigde Perón uiteindelijk zijn extreem nationalistische standpunt en stelde hij het land open voor buitenlandse investeringen (tegen de wens van het leger). Uiteindelijk wist de Argentijnse overheid in 1953 een akkoord te bereiken met het Amerikaanse oliebedrijf The Standard Oil Company of California, waardoor Perón inging tegen wensen van de coalitie die hem aan de macht had gebracht (Brennan, 2009; Keen en Haynes, 2009).

Ondanks het feit dat het economische beleid gedurende de regeerperiode van Perón niet altijd even goed was afgesteld, is zijn economische beleid ook niet zo vreemd als in eerste instantie werd gedacht. De Argentijnse overheid had namelijk te maken met bevroren reserves bij de Britse bank, waardoor het land gedwongen werd om de reserves die het had opgebouwd tijdens de oorlog in te zetten voor de nationalisatie van de spoorwegen en de internationale bedrijven. Ook het sluiten van de economie kwam gedeeltelijk door het landbouw beleid van de Verenigde Staten, waardoor Argentinië de landbouwproducten niet kon exporteren (Brennan, 2009).

Uiteindelijk waren de spanningen in 1955 zo groot, dat Perón werd afgezet. Perón leefde vanaf dat moment in ballingschap en Argentinië kwam weer terug in de kapitalistische wereldeconomie. Onder leiding van president Aramburu onderhandelde Argentinië met de IMF en de Wereld Bank en ontving het land leningen (Brennan, 2009; Keen en Haynes, 2009; Torre, 1998).

Het Peronisme vervult een belangrijke functie binnen de Argentijnse geschiedenis. Er zijn mensen die van mening zijn dat het peronisme het land heeft verwoest en daardoor vernietigd moet worden. Aan de andere kant bestaan er mensen die het peronisme juist bleven steunen (Horowitz, 1999). Buiten deze tweedeling binnen de maatschappij, bestaat er ook een verdeling wat betreft de interpretatie van het peronisme en de ideologie die het aanhangt. In de ogen van sommige mensen, behoort het populisme tot het communisme, terwijl volgens andere het peronisme meer overeenkomsten heeft met het Italiaanse fascisme. Wanneer er gekeken wordt naar het tijdsbestek waarin het peronisme opkomt, kan er gesproken worden over fascistisch regime. Zoals eerder besproken kwam het peronisme op in 1943 en presenteerde Perón zichzelf als een dominant figuur. Tevens werd het peronisme in verband gebracht met het fascisme, vanwege het anti marxistische beleid. Doordat Perón samen ging werken met de arbeidersklasse en de vakbonden, werd er ook

wel gesproken over links fascisme, omdat deze samenwerking niet overeenkwam met de gebruikelijke gang van zaken bij het fascisme. Ook bestond er een verschil tussen het machismo van het fascisme en de mogelijkheden die Perón creëerde voor de Argentijnse vrouwen, in samenwerking met zijn vrouw Evita Perón (Rein, 1998; Buchrucker, 1998).

Behalve de vergelijking die gemaakt werd met het fascisme, werd er door andere onderzoekers verondersteld dat het peronisme meer weg had van totalitair regime. In hun optiek gaf Perón de illusie dat iedereen bij de politiek betrokken werd in naam van de democratie, maar dit was niet het geval. Ondanks het feit dat het peronisme de vrijheid van meningsuiting beperkte en dat er in sommige gevallen sprake was van de schending van mensenrechten (denk aan martelingen van politieke gevangenen of mensen die vluchten voor hun veiligheid), moet er wel rekening gehouden worden met het feit dat Perón aan de macht is gekomen doormiddel van democratische verkiezingen. Waardoor het peronisme ook zijn eigen verloop heeft gekend en niet automatisch vergeleken kan worden met de Europese politiek van de jaren '40 en het Italiaanse fascisme (Rein, 1998; Buchrucker, 1998).

Volgens Hector Schamis (zoals geciteerd in de la Torre en Arnson, 2013) kan het peronisme juist gezien worden als een antwoord op de grote depressie waar Argentinië mee te maken had en ontstond het door de opkomst van de urbane industriële werkklassen in samenwerking met de middenklasse. Gino Germani (zoals geciteerd in de la Torre en Arnson, 2013) beschouwde het peronisme juist als een vorm van arbeidersklasse autoritarisme, waardoor de verschillende interpretaties van het begrip peronisme alleen maar duidelijker wordt. Ook de relatie tussen het peronisme en fascisme kent verschillende interpretaties (Buchrucker, 1998).

2.2 Menem: de belichaming van het Argentijnse neopopulisme

Na de militaire dictatuur van 1976-1983, had Argentinië in de jaren '80 te maken met periodes van stabiliteit, afgewisseld met inflatie. In 1983 was Alfonsín president van Argentinië, hij heeft geprobeerd om de economische crisis waar het land zich in bevond te beëindigen, maar hij wist geen oplossing te vinden voor de hoge inflatie. De situatie in het land werd zo onhoudbaar, dat Alfonsín genoodzaakt was om af te treden. Het volk zocht een verlosser van de ellende na het zwakke economische beleid van Alfonsín. De massa had zich tegen de politici gekeerd, maar door zichzelf te presenteren als de persoon die de rotzooi op kon ruimen, vergaarde Carlos Menem aanzien bij het volk (Horowitz, 1999; Weyland, 1999; Palermo, 1998).

In 1989 werd Carlos Menem gekozen als president van Argentinië. Gedurende zijn verkiezingsperiode had Menem een populistische campagne, waarin hij salarisverhoging en steun aan de nationale industrie beloofde. Toen hij eenmaal aan de macht was gekomen, bleef er echter weinig over van de beloftes van zijn campagne en ging hij over op een neoliberal beleid. Hierdoor werd Menem dan ook niet gezien als een traditionele populistische leider, maar als een neopopulistische leider. In sommige gevallen wordt Menem ook wel beschreven als een rechtste populist (Gardini, 2012; Horowitz, 1999; Conniff, 1999; Gratius, 2007).

Ondanks dat Argentinië te maken had met een sterke erfenis van het populisme, moest het land hervormingen doorvoeren vanwege de economische problemen waar het land mee te

kampen had. Hierdoor probeerde Menem een oplossing te bedenken, waardoor er een combinatie ontstond tussen het populisme en het neoliberalisme. Door de economische hervormingen kon de inflatie teruggedrongen worden en wist Menem de prijzen te stabiliseren. Hierdoor ontstond er een toenemende populariteit. Het neoliberale beleid dat Menem voerde, werd gekenmerkt door de aanbevelingen van de Washington Consensus en de IMF. Het monetair beleid werd aangemoedigd door de internationale organisaties IMF en de Wereld Bank (Horowitz, 1999; Weyland, 1999; Gratius, 2007; Palermo, 1998; Rojas, 2013).

Een groot verschil in het beleid van een populistische leider en Menem, was het feit dat het traditionele populisme te maken had met nationalisering van bedrijven, terwijl Menem de Argentijnse staatsbedrijven juist privatiseerde. De nationale markt werd open gesteld voor internationale handel. Ook vond hij het belangrijk dat de lokale bedrijven de concurrentie aangingen met de buitenlandse bedrijven, omdat hierdoor de eigen markt versterkt kon worden. Door deze veranderingen, groeide het Bruto Binnenlands Product en daalde de inflatie. Hierdoor was de economische transformatie van Argentinië een feit. Ondanks dat de belangrijke sectoren beschadigd werden, kreeg Menem toch veel steun van het volk. Hij probeerde de economische achterstand te veranderen in een politiek voordeel, maar door zijn neoliberale beleid kwam hij wel lijnrecht tegenover de oude gewoontes te staan van het populisme en zijn peronistische partij (Szusterman, 2000; Weyland, 1999; Palermo, 1998). De peronistische vakbond, die het presidentschap van Menem steunde, werd door het shockbeleid van Menem in tweeën gedeeld. Er ontstond een groep die voor Menem was, maar tegelijkertijd ontstond er een groep die tegen Menem was (Keen en Haynes, 2009).

Menem wist echter wel het leger achter zich te krijgen, door amnestie te verlenen aan de daders van de mensenrechten schendingen gedurende de militaire dictatuur. Door zijn neoliberale beleid en de hervormingen, wist Menem ook goedkeuring te krijgen van de internationale instituten en organisaties en de belangrijke Argentijnse elite. Tevens wist hij dankzij de privatisering van staatsbedrijven geld binnen te krijgen, wat hij uiteindelijk investeerde in programma's om de armoede aan te pakken (de la Torre, 2010).

In maart 1991 stelde Menem een nieuwe minister van economie aan, Domingo Cavallo. Deze minister had als taak om de inflatie in te dammen en hij kwam dan ook met een nieuwe strategie, het Convertibiliteitsprogramma (de la Torre en Arnson, 2013). Met de komst van het 'Plan de Convertibilidad' werd de nationale munteenheid vervangen en werd een er vastgestelde wisselkoers ingesteld met de dollar, de nationale munteenheid kwam 1:1 te staan met de dollar (Gardini, 2012).

In het begin was het resultaat van de 'Ley de Convertibilidad' duidelijk zichtbaar, alleen al in de eerste weken viel de inflatie enorm naar beneden. Zoals eerder aangegeven had het land te maken met een groei van het BBP, waardoor iedereen wat meer verdiende. Ondanks de successen in het begin, loste het plan niet de bestaande problemen op. De structurele tekorten werden niet aangepakt en er werd juist een illusie gecreëerd van een stabiele economie. In eerste instantie leek het erop dat iedereen er op vooruit ging, maar na verloop van tijd bleek alleen de hogere klasse een flinke economische vooruitgang te ondervinden (Gardini, 2012; Edwards, 2010; Szusterman, 2000; Cooper en Momani, 2005).

Uiteindelijk ontstond er met de privatisering van staatsbedrijven juist een enorme toename van werklozen, omdat de bedrijven de arbeid anders in deelde. Ook vielen veel bedrijven in handen van buitenlandse investeerders. De nationale banken mochten geen leningen geven aan de overheid, waardoor de overheid genoodzaakt was om de uitgaven aan banden te leggen. Uiteindelijk kon het plan de convertibilidad alleen uit gevoerd worden door het aangaan van leningen op de internationale markt, waardoor de Argentijnse schuld alleen maar hoger werd. Sommige critici waren dan ook van mening dat het voor Argentinië beter was geweest als zij haar eigen munt had opgegeven, om daarna verder te gaan met de dollar als nationale munt (Gardini, 2012; Edwards, 2010).

In combinatie met het Convertibiliteitsprogramma, introduceerde de Argentijnse regering economische hervormingen om daarmee de financiële markt te moderniseren. Bij deze hervormingen ging het onder andere om het privatiseren van staatsbedrijven, zoals eerder beschreven, maar de Argentijnse overheid stelde ook de landsgrenzen open voor internationale concurrentie met het ondertekenen van handelsverdrag met Brazilië, Paraguay en Uruguay. Beter bekend als de douane-unie: MERCOSUR (Edwards, 2010). Voor deze overeenkomst bestond er al een bilaterale samenwerking tussen Argentinië en Brazilië, maar met de politieke en economische veranderingen van de jaren '80 en '90, streefde Collor van Brazilië en Menem van Argentinië naar de oprichting van de MERCOSUR. Op deze manier wilde beide presidenten een blok vormen op het gebied van wereldwijde concurrentie voor de zuidelijke kegel van Latijns-Amerika (Gardini, 2012).

Buiten deze overeenkomst, ondertekende Argentinië in de jaren '90 nog eens 40 bilaterale investeringsverdragen met de belangrijkste handelspartners, waardoor de buitenlandse investeerders beschermd zouden worden. Door de economische hervormingen daalde de inflatie enorm en steeg het Bruto nationaal Product, waardoor er in eerste instantie politieke steun was van het volk. Buiten een groep die profijt had van de hervormingen, bestond er ook een groep die juist geen profijt hadden. Ze gingen er steeds verder op achteruit en zij waren dan ook tegen de economische hervormingen (Edwards, 2010).

Aan het eind van de tweede regeerperiode van Menem, was Argentinië terecht gekomen in een recessie en had het land te maken met verschillende corruptieschandalen. Het volk was teleurgesteld en had haar vertrouwen verloren in de hervormingen. De stemmers gaven de voorkeur aan de Alianza, een coalitie tussen de UCR en FREPASO in de hoop dat het beter zou gaan. (Gardini, 2012; Edwards, 2010; Cheresky, 2004).

In sommige Latijns-Amerikaanse landen, hield het neoliberale neopopulisme een korte tijd stand. Dit was echter niet het geval in Argentinië, want Menem werd in 1995 voor een tweede keer gekozen als president. De voornaamste reden van zijn herverkiezing was het feit dat hij problemen op deed lossen doormiddel van het aangaan van allianties met belangrijke institutionele spelers, het leger en belangrijke mensen uit het zakenleven. Uiteindelijk kon Menem niet gekozen worden voor een derde termijn, want dit ging tegen de grondwet in (de la Torre, 2010; de la Torre en Arnson, 2013; Weyland, 1999).

2.3 Vooravond Kirchner: van crisis tot hervormingen

Na de laatste ambtstermijn van Menem, werd Fernando de la Rúa in 1999 gekozen als president. Hij besloot om op dezelfde voet verder te gaan zoals het economische beleid dat door Menem geïntroduceerd was. Het duurde echter niet lang, of de eerste tekenen van verval waren al zichtbaar. Ook het feit dat de la Rúa zijn besluiten af liet hangen van de peilingen, zorgde ervoor dat het volk haar vertrouwen verloor in de la Rúa als president (Schamis, 2013; Vincent, 2011).

In de periode van 2001-2002 had Argentinië te maken met een van de grootste crisissen uit de moderne geschiedenis. De voornaamste reden van de Argentijnse crisis, had te maken met het vast stellen van de Argentijnse peso aan de Amerikaanse dollar. Er ontstond een gevoel van ontevredenheid en teleurstelling met betrekking tot de hervormingen. In 2002 had 7% van de bevolking nog vertrouwen in de wetgevende macht, terwijl dit aantal in 1984 nog op 73% lag. Het land had te maken met hoge werkloosheid en een dalende verkoop door het kunstmatig hooghouden van de Peso. Uiteindelijk daalde de Argentijnse Peso in waarde en had het land te maken met een enorme buitenlandse schuld die zij niet meer konden betalen (Edwards, 2010; Sidicaro, 2011; Pagni, 2012).

Dit was echter niet het enige waar het land mee te maken had. De internationale markt stond ondersteboven want de Verenigde Staten hadden te maken met een recessie die internationale consequenties had. De export prijzen van de Argentijnse producten daalde enorm en er kwam geen buitenlands kapitaal het land binnen. Na verloop van tijd herstelde de internationale crisis, maar het economische beleid van Argentinië was niet sterk genoeg om de klappen op te vangen en de schade te herstellen. Uiteindelijk kwam het land terecht in een recessie. Om de economie te redden, stapte de la Rúa naar de IMF voor financiële steun. In 2000 kreeg het land een lening, waardoor werd verondersteld dat Argentinië ruimte had om haar economische beleid aan te passen. In 2001 werd de bestaande lening verhoogd, maar het vertrouwen daalde hierdoor juist meer. De economie werd instabieler en de schade van een economische ineenstorting nam steeds meer toe. De economische hervormingen die de overheid doorvoerde, zorgde ervoor dat het vertrouwen steeds verder weg zakte en dat het steeds slechter ging met de economie. Uiteindelijk trok de IMF zich terug en eind 2001 trok ook de la Rúa zich terug als president nadat het een aantal weken onrustig was geweest in het land (Edwards, 2010; Cooper en Momani, 2005).

Na de aftreding van de la Rúa als president, had Argentinië te maken met enkele interim-presidenten. Doordat zij onder andere de buitenlandse schulden niet af betaalde, kreeg Argentinië te maken met een van de grootste recessies uit de geschiedenis (Schamis, 2013; Donot, 2012). Uiteindelijk werd Eduardo Duhalde begin 2002 de interim-president tot de nieuwe verkiezingen. In de periode dat hij president was, probeerde hij zoveel mogelijk te veranderen om Argentinië te redden van de ondergang. Zo probeerde hij onder andere de stabiliteit terug te krijgen. Dit deed hij door de positie van de Argentijnse peso ten opzichte van de dollar te veranderen, de Argentijnse peso te devalueren, zodat de export toe zou nemen, hij voerde belastingen in voor de energiebedrijven en creëerde meer banen. Aan de andere kant vermeed hij het nemen van belangrijke beslissingen die eventuele negatieve consequenties zouden hebben. (Schamis, 2013; Keen en Haynes, 2009; Gardini, 2012; Adams, 2010; Pagni, 2012).

Uiteindelijk zouden de verkiezingen van 2003 een keerpunt betekenen in de geschiedenis van de Argentijnse politiek (Gardini, 2012).

2.4 Kirchnerisme: politieke verandering in de 21e eeuw

Néstor Carlos Kirchner Ostoic werd op 25 februari 1950 geboren als tweede kind van de familie Kirchner Ostoic. Een immigrantenfamilie die zaken deed in de provincie van Patagonië. Met de komst van Perón in 1946, ontstond de eerste connectie tussen de familie Kirchner en het Peronisme. De vader van Néstor Kirchner steunde Perón en zorgde er mede voor dat Perón een groot percentage mensen achter zich kreeg in Santa Cruz. Zelfs na de afzetting van Perón in 1955, bleef de steun bestaan en werd het peronisme een aantal jaren later opgepakt door de nieuwe generatie studenten, waaronder ook Néstor Kirchner en zijn toekomstige vrouw Cristina Fernández (Adams, 2010).

Toen Kirchner klaar was met de middelbare school, besloot hij na enige tijd toch verder te gaan studeren. Hij ging naar de Nationale Universiteit van La Plata, waar hij rechten studeerde. Tijdens zijn studie, kwam Kirchner in contact met de FURN, Federación Universitaria de la Revolución Nacional, een Peronistische universiteitsgroep die zich bezig hield met belangrijke protesten en uiteindelijk als een bedreiging gezien zou worden door de militaire dictatuur. Buiten het feit dat zijn familie Perón steunde en hij daardoor al jong in contact kwam met de politiek, werden zijn politieke ambities in deze periode als maar groter (Adams, 2010).

Na een aantal jaar politiek actief geweest te zijn, had Kirchner de ambitie om zich kandidaat te stellen voor de verkiezingen van 1990 als nieuwe gouverneur van Santa Cruz. In de aanloop hier naar toe, kwam de familie Kirchner-Fernández met een nieuwe politieke beweging, genaamd Frente Para la Victoria Santacruceña. Uiteindelijk zou hier ook een nationale partij uit ontstaan (Adams, 2010).

Nadat Néstor Kirchner 12 jaar gouverneur is geweest van Santa Cruz, was hij tijdens de presidentsverkiezingen van 2003 één van de drie vertegenwoordigers van de Partido Justicialista. Door de ontevredenheid binnen het land, bestond er een gefragmenteerde situatie binnen de politiek, waardoor er geen sterke kandidaten beschikbaar waren voor de verkiezingen. Néstor Kirchner was namelijk wel de gouverneur van Santa Cruz, maar binnen de nationale politiek was hij helemaal niet bekend. Tijdens zijn verkiezingscampagne werd hij geholpen door zijn vroegere mentor Duhalde, die hij een aantal maanden daarvoor had laten vallen (Gardini, 2012; Sidicaro, 2011; Schamis, 2013; Adams, 2010).

Zijn tegenstander tijdens de presidentsverkiezingen, was de ex-president Carlos Menem. Aangezien geen van beide de benodigde stemmen had behaald in de eerste ronde, Carlos Menem had namelijk 24% en Néstor Kirchner 22%, was het noodzakelijk om een tweede verkiezingsronde te houden. Door de negatieve polls, de aanhoudende kritiek en de pessimistische houding van de internationale politiek op de mogelijke herverkiezing van Carlos Menem, besloot hij om zich terug te trekken uit de race. Hierdoor werd Néstor Kirchner, met maar 22% van de stemmen, gekozen als nieuwe president van Argentinië (Gardini, 2012; Sidicaro, 2011; Gratius, 2007; Adams, 2010; Edwards, 2010; Pagni, 2012; Vincent, 2011).

Toen Kirchner eenmaal aan de macht was, besloot hij om als eerst het economische beleid aan te passen. Vanuit de IMF werd er aangedrongen op economische aanpassingen, maar Kirchner besloot om eerst te werken aan het herstel van Argentinië. Zijn prioriteit lag bij het herstellen en stabiliseren van de nationale industrie en de werkgelegenheid. Ook op het gebied van de wisselkoersen, besloot Kirchner het op zijn eigen manier te doen. Er werd een flexibele wisselkoers ingesteld, waardoor de export enorm toenam, wat ervoor zorgde dat de Argentijnse economie jaarlijks met 8% groeide. Kirchner besloot om de export meer te centraliseren op de sojaproductie, omdat dit een product was dat niet veelvuldig werd gebruikt door de eigen bevolking, terwijl de vroegere exportproducten zoals vlees en tarwe wel gebruikt werd door de bevolking. De Argentijnse peso werd ondergewaardeerd waardoor er een handelsoverschot ontstond. Hierdoor werd Argentinië minder afhankelijk van internationale geldschieters. Ook met betrekking tot de buitenlandse schulden werden er veranderingen doorgevoerd. Zo werd er flink onderhandeld en werden er concessies gesloten met de buitenlandse bonden. Tevens liet Kirchner zien dat hij niet afhankelijk wilde zijn van de IMF (Gardini, 2012; Keen en Haynes, 2009; Gratius, 2007; schamis, 2013; Richardson, 2009). De relatie tussen Néstor Kirchner en de Internationale Organisaties wordt in hoofdstuk 3 verder behandeld.

Wanneer er gekeken wordt naar het economische beleid, dan kan er gesproken worden over een terugkeer naar het nationalisme. Zo werden de prijzen gecontroleerd door de staat en werd de nationale industrie beschermd tegen de invloeden van de buitenlandse Multinationals. Tevens werden er nationale bedrijven geboycot die voor een vrije economie waren en daarmee voor de oligarchie waren. Langzaam aan werd Argentinië richting een links beleid gemaneuvreerd. Aangezien veel Argentijnen schade hadden opgelopen door het neoliberale beleid, werd dit beleid van Kirchner gesteund. Kirchner vond dat Argentinië een industrieel beleid moest voeren, omdat dit beter was voor de productie en voor de arbeid. Hij vond het ook betreuenswaardig dat de vorige regeringen privatiseren hadden doorgevoerd van onder andere de spoorwegen en de petroleum industrie, omdat hierdoor het land kapot was gemaakt. Kortom het beleid van Kirchner (en later van zijn vrouw Cristina Fernández), ook wel het Kirchnerisme genoemd, stond in het teken van het beschermen van de nationale economie tegen de eventuele ineenstorting van de wereldwijde handelsbeleid (Gratius, 2007; Adams, 2010; Gardini, 2012; Edwards, 2010; Schmall, 2012; Pagni, 2012).

Tevens werden de banden met Brazilië en Venezuela versterkt. Venezuela heeft Argentinië geholpen met de buitenlandse schulden, waardoor Argentinië een bondgenoot zag in Venezuela. Buiten de banden met deze landen, werd er ook geïnvesteerd in de relatie met Evo Morales van Bolivia. Dit alles had ook invloed op de houding van Kirchner ten opzichte van de Verenigde Staten, dat overigens ook gekenmerkt was door de passieve houding van de Verenigde Staten gedurende de crisis. De mening van Kirchner over het neoliberale beleid, zorgde echter ook voor weerstand bij de Noord-Amerikaanse regering. De invloed van de Verenigde Staten op Zuid-Amerika werd steeds kleiner (Gratius, 2007; Adams, 2010; Gardini, 2012).

Na de neoliberale periode van de jaren '90, onderging ook de MERCOSUR een verandering met de presidentschap van Néstor Kirchner en de Braziliaanse president Lula. Zo werd er ingespeeld op economische en sociale ontwikkeling en kwam Argentinië met het voorstel voor een financieel instituut speciaal voor de MERCOSUR, zodat ze minder afhankelijk zouden zijn van de internationale financiële instituten. Ook bij de MERCOSUR was het

standpunt van Kirchner met betrekking tot de internationale organisaties zichtbaar. Tevens werd er ingespeeld op een anti-VS instelling (Gardini, 2012).

Zoals eerder beschreven had de Argentijnse politiek te maken met ontwrichting door de onvrede die heerste in het land. Toch wist Kirchner in een korte tijd het vertrouwen van de mensen te winnen en groeide zijn populariteit enorm. Nadat de eerste helft van zijn ambtstermijn erop zat, had Kirchner ongeveer 75% van de bevolking achter zich staan. Dit vertrouwen kreeg hij onder andere door de amnestie terug te draaien die de vorige regeringen verleend hadden aan de daders van de mensenrechtenschendingen tijdens de militairen dictatuur. Hierdoor konden de daders alsnog berecht worden voor hun daden. Ook de sociale programma's van Kirchner, op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en arbeid, zorgde voor een toenemende populariteit. Naast deze beleidshervormingen, steeg de populariteit van Kirchner ook doordat de economie sinds lange tijd weer groeide en hij de nadruk lag op nationalistische thema's. Zelfs aan het eind van zijn regeerperiode was Kirchner nog steeds populair (Sidicaro, 2011; Gardini, 2012; Gratius, 2007; Adams, 2010; Edwards, 2010; Levitsky en Murillo, 2008).

Met de presidentsverkiezing van 2007 in zicht was het duidelijk dat de Kirchners nog niet van plan waren om te stoppen. Néstor Kirchner besloot om niet mee te doen aan de presidentsverkiezingen, maar hij steunde de presidentiële ambities van zijn vrouw. Uiteindelijk stelde Cristina Fernández de Kirchner zichzelf verkiesbaar als president en won zij met 45% van de stemmen de eerste ronde (Sidicaro, 2011; Schamis, 2010; Gardini, 2012; Levitsky en Murillo, 2008).

Maar wie was Cristina Fernández de Kirchner eigenlijk en hoe was zij in aanraking gekomen met de politiek? Cristina Fernández werd geboren op 19 februari 1953 in La Plata. In tegenstelling tot de familie van Néstor Kirchner, was haar familie verdeeld met betrekking tot de politiek. Haar vader was anti-peronistisch, terwijl haar moeder juist peronistisch was. Al van jongs af aan werd er gesproken over de politiek en dankzij haar moeder kreeg Cristina Fernández bewondering van Eva Perón, wie later haar grote voorbeeld zou worden tijdens haar politieke carrière. In haar tienerjaren nam de interesse in politiek toe, wat in die tijd niet zo gebruikelijk was in een stad als La Plata. Na één jaar psychologie gestudeerd te hebben, besloot Cristina Fernández om over te stappen op een studie rechten. Ze woonde tijdens haar studententijd verschillende politieke meetings bij en ze sloot zich aan bij de Juventud Universitaria Peronista, een linkse peronistische groep. Tijdens haar studie ontmoette zij Néstor Kirchner en uiteindelijk trouwde ze op 9 mei 1975. Vanaf het eerste moment dat ze samen waren, namen ze gezamenlijk deel aan politieke activiteiten en werden ze uiteindelijk een eenheid op politiek vlak (Adams, 2010).

Eenmaal gekozen als president, besloot Cristina Fernández om door te gaan met het politieke beleid dat geïmplementeerd was door haar voorganger. Het economische herstel was echter niet gebaseerd op een beleid dat investeringen aantrok, waardoor na verloop van tijd het herstel tegen de top aanzat en er uiteindelijk scheuren ontstonden. Buiten het feit dat het economische herstel ten einde kwam, was ook het politieke systeem zwak. In plaats van veranderingen door te voeren, werd er door gegaan met het bestaande beleid. Uiteindelijk verloor Cristina Fernández aan populariteit en leek de toekomst van het Kirchnerisme onzeker. In oktober 2010 verandert echter alles door het overlijden van Néstor Kirchner. Vanaf dat moment is Cristina Fernández genoodzaakt om zelf alle beslissingen te nemen,

zonder enig overleg met haar voorganger. Op het gebied van populariteit verandert er ook veel door deze gebeurtenis. Cristina Fernández presenteert zich als rouwende weduwe en ontvangt veel steun van het volk. Het Kirchnerisme krijgt het podium waar Néstor Kirchner en Cristina Fernández van droomde en uiteindelijk neemt ook haar populariteit toe. Bij de presidentsverkiezingen van 2011 wordt Cristina Fernández dan ook met 54% van de stemmen herkozen als president. Deze uitslag werd mede beïnvloed door de steun die zij ontving van de regionale peronistische leiders, want in regio's waar het peronisme niet aanwezig was, was de steun voor Cristina Fernández minder (Schamis, 2013; Gardini, 2012; Sidicaro, 2011; Schmall, 2012; Pagni, 2012; Svampa, 2013).

Nadat Cristina Fernández herkozen was als president, verandert haar politiek enorm. Ze maakt een drastische draai richting een linkse politiek en ze is vast besloten om een strijdlustig discours aan te nemen. Haar politiek radicaliseerde en de banden met linkse politieke leiders zoals Hugo Chávez van Venezuela werd sterker. Ook heeft Cristina Fernández de Kirchner nooit geheimzinnig gedaan over haar mening richting de Verenigde Staten, waardoor de samenwerking tussen de Verenigde Staten en Argentinië absoluut niet ideaal is en er wederzijdse wantrouwen bestaat. Voor haar economische beleid, doet Cristina Fernández inspiratie op van niet-westerse economieën, zoals China, maar ook het economische beleid van Juan Perón vormt een inspiratiebron. Terwijl de wereld economie worstelt met de veranderingen, besluit Cristina Fernández om belangrijke industrieën over te nemen, zodat de nationale economie gestimuleerd wordt. Tevens werd de import aan banden gelegd, zodat de nationale reserves niet aangetast zouden worden en de nationale economie beschermd zou worden (Schamis, 2013; Schmall, 2012; Pagni, 2012; Baud, 2013; Rojas, 2013; Weyland, 2013; Noriega en Cárdenas, 2013).

Uiteindelijk kreeg Argentinië te maken met een illegale dollar markt, omdat sommige industrieën afhankelijk zijn van buitenlandse materialen. Ondanks deze ontwikkelingen is Cristina Fernández van mening dat haar economische beleid de Argentijnse economie zal beschermen tegen globale schokken. Toch ontstaat er een schaarste aan westerse bondgenoten. In april 2012 werd het Spaanse energiebedrijf YPF genationaliseerd door de regering Fernández. Deze nationalisering heeft voor een grote verschuiving gezorgd, zowel binnen de landsgrenzen van Argentinië als op internationaal niveau. De Europese Unie dreigt met sancties en de Verenigde Staten eisen dat de schuld van 2002 eindelijk eens wordt terug betaald. Sommige zien Cristina Fernández als een held, terwijl andere bang zijn voor de gevolgen van de initiatieven van de president. Buiten de YPF, heeft Cristina Fernández sinds 2008 onder andere de luchtvaart en de publieke pensioenen genationaliseerd (Schamis, 2013; Schmall, 2012; Pagni, 2012; Baud, 2013; Rojas, 2013; Weyland, 2013).

Hoofdstuk 3: Het Kirchnerisme in Argentinië

Nadat er in het vorige hoofdstuk is gekeken naar het politieke verloop in Argentinië vanaf 1946 tot en met heden, zal er in dit hoofdstuk verder worden ingegaan op enkele aspecten van het Kirchnerisme. Zoals enkele malen naar voren is gekomen, is Néstor Kirchner in 2003 aan de macht gekomen, waarna hij is opgevolgd door zijn vrouw, Cristina Fernández de Kirchner in 2007. Om een beter beeld te kunnen krijgen van beiden presidenten, hun overeenkomsten en hun verschillen, wordt er in dit hoofdstuk naar 3 specifieke onderwerpen van hun beleid. Deze onderwerpen zijn de volgende: ten eerste wordt er gekeken naar de relatie tussen de president en de internationale organisaties, daarna zal er gekeken worden naar de relatie tussen de president en de oppositie. Als laatste zal er gekeken worden naar de relatie tussen de president en de media. In de afgelopen jaren zijn er verschillende veranderingen geweest met betrekking tot de functie van de media binnen de politiek. Voor een duidelijk overzicht, zullen deze onderwerpen als eerst in verband worden gebracht met Néstor Kirchner en daarna zullen dezelfde onderwerpen in verband worden gebracht met Cristina Fernández de Kirchner.

3.1 Regering Néstor Kirchner

3.1.1 Relatie internationale organisaties

Zoals eerder vermeld, had Argentinië in 2001-2002 te maken met de grootste crisis uit de moderne geschiedenis. Ten tijden van president Menem en de Ley de convertibilidad waren de Argentijnse schulden in snel tempo omhoog geschoten en was Argentinië niet langer in staat om de schulden terug te betalen. De IMF besloot om zich terug te trekken, omdat de Argentijnse economie niet meer gered kon worden van de crisis.

Met de komst van Néstor Kirchner als nieuwe president in 2003, werd de relatie tussen de IMF en de Argentijnse president dan ook gekenmerkt door deze gebeurtenissen. De IMF wilde dat Néstor Kirchner het economische beleid aan zou passen volgens de richtlijnen van de IMF, maar Néstor Kirchner besloot dat het belangrijker was om de economie te herstellen alvorens extreme hervormingen door te voeren. Het belang van het Argentijnse volk ging in zijn optiek voor. Door deze houding kreeg Néstor Kirchner steeds meer steun van het Argentijnse volk (Gardini, 2012; Cooper en Momani, 2005).

In de begin periode van zijn ambtstermijn werd er flink onderhandeld over de hoogte van de lening en de aflossingsduur. Néstor Kirchner was bereid om het deel van de schuld te betalen, wat voor Argentinië haalbaar was, maar het moest niet ten koste gaan van de leefomstandigheden van het volk. Aangezien het voor Argentinië van groot belang was dat zij terecht kon op de internationale kredietmarkt. Kirchner kreeg van ruim 80% van de bevolking de steun, maar de grote bedrijven hadden zo hun twijfels. Uiteindelijk werd er in 2005 overeenstemming bereikt en door de economische groei was het land in staat om het resterende bedrag van 9.8 miljard over te maken aan de IMF. Dit betekende tevens het einde van de bemoeienis van de IMF, want Néstor Kirchner wilde onafhankelijk zijn van de IMF en dankzij de aflossing had de IMF niets meer in te brengen (Wylde, 2014; Gardini, 2012; Rosendo Gonzalez, 2003; The Economist, 2013; Cooper en Momani, 2005).

Ondanks het feit dat de IMF als medeverantwoordelijke werd aangewezen voor de financiële crisis en Néstor Kirchner onafhankelijk wilde zijn, was Kirchner toch voorzichtig om de situatie niet uit de hand te laten lopen en daardoor een complete breuk te hebben met de hele internationale gemeenschap. Kirchners economische beleid was erg export gericht, maar hij was ook gericht op het aantrekken van transnationale ondernemingen (TNCs). Hierbij is het wel belangrijk om in acht te nemen dat de regering Kirchner open stond voor internationale bedrijven die al bestaande belangen hadden in Argentinië en vijandiger was ingesteld tegen internationale bedrijven die beginnende belangen hadden. Uiteindelijk zorgde het Kirchnerisme er in deze periode voor dat Argentinië onafhankelijk werd van internationaal kapitaal, maar door het export gerelateerde beleid was Argentinië uiteindelijk niet zo onafhankelijk als gewenst (Wylde, 2014).

3.1.2 Relatie met de oppositie

Sinds Néstor Kirchner aan de macht was, ontstond er groeiende concentratie van de macht en samen met de toenemende dominantie van de Partido Justicialista, ontstond de angst dat Argentinië te maken zou krijgen met een autoritair regime. Toch was dit beeld niet helemaal eerlijk geschetst, omdat de belangrijkste elementen van de Argentijnse democratie in stand bleven. Zo waren er democratische verkiezingen, civiele vrijheden werden beschermd en het leger had zich terug getrokken uit de politiek. Hoogstwaarschijnlijk werd dit verondersteld door de duidelijke overwinningen van de Partido Justicialista in 2005 en 2007, terwijl er toen sprake was van een zwakke oppositie. De afbraak van de niet-peronistische UCR, ging door onder Néstor Kirchner met de komst van de K Radicals. Ook zijn er geen nieuwe partijen op gekomen, waardoor de oppositie zwak bleef. Hierdoor is de oppositie dan ook niet in staat om de Partido Justicialista weerstand te bieden. Door de zwakke vertegenwoordiging van de oppositie, wordt het erg lastig om te regeren, maar ze hebben ook niet de bande zoals Kirchner wel heeft met de vakbonden en sociale actoren (Levitsky en Murillo, 2008).

De regering van Néstor Kirchner had ook te maken met een tegenstand van de oppositie op het gebied van de hernationalisering van bedrijven. De oppositie was het niet eens met de manier van handelen van Néstor Kirchner, omdat de verantwoordelijkheid en de kosten hierdoor bij de staat zouden komen (Chavez, 2007).

3.1.3 Relatie met media

Al vanaf het begin van zijn regeerperiode had Néstor Kirchner een conflict met de nationale media. Néstor Kirchner wilde de vrijheid van meningsuiting binnen de media inperken, zodat de media alleen nog gebruikt kon worden voor het versterken van zijn eigen leiderschap en daarmee zijn eigen macht te versterken. Ondanks dat het een breuk was met het beleid van de vorige presidenten, was de inperking van de media niet iets nieuws in Argentinië. Ten tijden van de eerste Perón regering werd hier ook al gebruik gemaakt, waardoor er gesproken kan worden over een terugkeer naar de basisprincipes van het peronisme met betrekking tot de media. Buiten het feit dat zijn beleid dus een historisch aspect heeft, komt het fenomeen van media inperking ook voor bij andere Latijns-Amerikaanse presidenten die een linkse politiek voeren, zoals Hugo Chávez van Venezuela, Evo Morales van Bolivia en in mindere mate bij het beleid van de Braziliaanse president Luis Inácio Lula da Silva. (Vincent, 2011).

Het is vanzelfsprekend dat de zittende president niet blij is met eventuele kritiek die hij of zij te verduren krijgt. Het is echter nieuw dat een president de relatie met de media centraal zet

in zijn politieke agenda. Dit was zowel het geval bij de regering van Néstor Kirchner, als bij de regering van Cristina Fernández de Kirchner. Al vanaf het begin van zijn aantreden als president, plaats Néstor Kirchner zichzelf als buitenstaander in de politiek en hij probeert dit te versterken door zijn houding richting de media. In zijn ogen kon de media niets goed doen en had hij de media dan ook niet nodig om in contact te blijven met het volk. In zijn optiek bestond er geen afstand tussen de president en het volk en hij hoefde dan ook geen enkele hulp. Niet van de media, maar ook niet van de oppositie. Volgens Kirchner kon een krant niet de emotie over brengen, waardoor ze niet de waarheid lieten zien. De televisie daar tegen over liet de toespraak zien, waardoor mensen ook de non-verbale communicatie van Kirchner waar konden nemen. Uiteindelijk ontstonden er speciale kanalen die de volledige toespraken van de president lieten zien, omdat de meeste zenders enkele belangrijke stukken lieten zien (Vincent, 2011).

Néstor Kirchner beschouwt de kranten dan ook als zijn grootste vijand, in ieder geval de kranten die tegen zijn beleid zijn. Hij blijft benadrukken dat het belangrijker is om direct met het volk een dialoog te voeren. Kirchner maakt een duidelijke scheiding tussen hen die voor zijn beleid zijn en hen die zijn beleid bekritisieren. Naar mening van Néstor Kirchner, zijn de journalisten die tegen zijn beleid zijn, slecht in hun werk en laten zij de stem horen van de oppositie. Tevens associeert hij hen met de vijanden uit het verleden, zoals de vertegenwoordigers van de militaire dictatuur en de vertegenwoordigers van het neoliberale beleid in de jaren '90. Ook volgde de media volgens Kirchner de politieke tegenstanders, zoals de oppositie, functionarissen van de vorige regeringen, liberale economen en intellectuelen die tegen zijn regering waren. Néstor Kirchner was ook niet onder de indruk van de aantijgingen die de journalisten maakte richting hem over zijn manier van regeren. Kirchner werd echter ook beschuldigd van het schenden van de persvrijheid, iets dat hij onmiddellijk weer lag door te zeggen dat hij juist geen vrijheid had om de waarheid te zeggen. De grootste krant waar Néstor Kirchner mee in conflict lag, was de krant 'La Nación' (Vincent, 2011).

3.2 Regering Cristina Fernández de Kirchner

3.2.1 Relatie met internationale organisaties

Al vanaf het begin van de crisis in 2001, is de relatie tussen Argentinië en de IMF gespannen. Zowel gedurende de Néstor Kirchner-regering als de Cristina Fernández de Kirchner-regering is de relatie met de IMF zo geweest en voorlopig zal daar ook geen verandering in komen.

De voornaamste reden hiervan is de beschuldiging van de IMF richting de Argentijnse overheid over het foutief doorgeven van de inflatie en de bruto-binnenlandsproductgegevens. Volgens de statistieken van Argentinië en van de onafhankelijke analisten, verschillen de cijfers met betrekking tot de inflatie en het bruto-binnenlands product. De IMF stelde Argentinië een ultimatum om de gegevens juist aan te leveren en het probleem daarmee te verhelpen. Tevens weigert de Argentijnse overheid om haar financiën te laten controleren door IMF economen, nadat het land haar schuld had afbetaald. Dit is overigens wel een vereiste van de IMF, waardoor het zorgt voor spanningen. De IMF heeft namelijk de mogelijkheid om sancties door te voeren aan Argentinië, zoals het opheffen van stemrecht of het kan Argentinië het recht op leningen ontnemen. Ook kan het land haar positie binnen de G20 kwijt raken. Ondanks de heftige sancties waar het land tegen aankijkt, lijkt het erop dat

Argentinië niet van plan is om zich snel over te geven aan de wensen en eisen van de IMF en lijkt Cristina Fernández de Kirchner strijdlustig (Noriega en Cardenas, 2013; Lopez, 2013; Van Woerden, 2013).

3.2.2 Relatie met de oppositie

Nadat Cristina Fernández de Kirchner in 2007 als nieuwe president werd gekozen met een ruime meerderheid, ontstond er een verdeling binnen de oppositie. De Partido Justicialista had de dominante positie, maar de oppositie werd op zijn minst verdeeld in 3 blokken, namelijk de UCR, the Civic Coalition en de centrumrechtse Republican Proposal (PRO). Hierdoor vormde de oppositie dan ook geen grote dreiging. De Partido Justicialista was de enige grote partij in Argentinië en ze hadden ook nog eens een stabiele verkiezingsbasis, verspreid over het hele land.

Aan de andere kant wordt er ook wel gesproken over een verzwakte oppositie, want de enige niet-peronistische partij, de UCR, was na de jaren '90 ook niet meer wat het was geweest. Ten tijde van Néstor Kirchner waren er zelfs aanhangers van de UCR die uiteindelijk steun gaven aan Néstor Kirchner in plaats van de eigen partij. Dit was ook het geval tijdens de verkiezingen van 2007 bij Cristina Fernández de Kirchner. De kleinere partijen die ontstonden na de val van de UCR, wisten geen van alleen een nationale partij of organisatie te worden.

Na de verkiezingen van 2007 was het Kirchner-kamp sterker vertegenwoordigd in de kamer van afgevaardigden, dan de drie oppositiegroepen bijeen. De oppositie was erg gefragmenteerd en dit had vooral te maken met de achteruitgang van de UCR, de enige partij die weerstand bood tegen de peronistische partij. Juist door de enorme achteruitgang van de UCR, besloten sommige radicale burgemeesters of gouverneurs juist samen te werken met het Kirchnerisme in de hoop om toegang te houden tot federale bronnen. Geen enkele andere alternatieven zijn naar voren gekomen na de steeds verdere krimp van de UCR, waardoor de oppositie steeds verder verdwijnt. (Levitsky en Murillo, 2008; Calvo en Murillo, 2012).

Tijdens het eerste regeringsjaar van Cristina Fernández de Kirchner, maakte de regering een populistische omwenteling. Er bestond een conflict tussen de nationale regering en de verschillende organisaties van landbouwwerkgevers. Zo werden er nieuwe belastingen geheven op de agrarische export goederen, maar deze belastingen werden gebaseerd op het gewicht en het product dat geëxporteerd werd, waardoor er een scheve verdeling ontstond (Svampa, 2013; Calvo en Murillo, 2012; Gardini, 2012).

Door het conflict dat de regering van Cristina Fernández de Kirchner had met de agrarische sector, werd ook de manier van regeren bekritiseerd door de oppositie. Er werd gesproken over een autoritair regime, ondanks de onderhandelingspositie van de overheid, waardoor de oppositie een geïntegreerd blok begonnen te vormen. Tevens beschuldigde de oppositie de regering van Cristina Fernández de Kirchner van corruptie en was het clientelisme van de peronisten het onderwerp van gesprek. Door de toenemende economische problemen, vestigen de stemmers hun aandacht ook meer op de politieke problemen, waardoor er op andere aspecten aandacht komt te liggen, wat ten gunste is voor de oppositie. Uiteindelijk ontstaat er door het politieke getouwtrek tussen de regering en de agrarische sector een

periode van onrust, wat resulteerde in een nederlaag voor de regering in het parlement in 2009 (Svampa, 2011; Svampa, 2013; Calvo en Murillo, 2012).

Zoals eerder vermeld in hoofdstuk 2, daalde uiteindelijk de populariteit van Cristina Fernández de Kirchner enorm, maar met het onverwachtse overlijden van haar man Néstor Kirchner veranderde dit. Zijn overlijden had twee gevolgen binnen de Argentijnse politiek. Aan de ene kant ontstaat er een oppositie van het populaire blok samen met de geconcentreerde macht, zoals de monopolies, corporaties, enzovoorts. Aan de andere kant ontstaan er nieuwe allianties en is er een enorme toename van de bemoeienis van de jeugd binnen de politiek door nieuwe groepen. Ook krijgt Cristina Fernández de Kirchner weer de steun van de zo belangrijke middenklasse (Svampa, 2011; Calvo en Murillo, 2012; Gardini, 2012).

Na de verkiezingen van 2011, maakt Cristina Fernández de Kirchner gebruik van de gefragmenteerde oppositie. Ondanks dat de polls hadden voorspeld dat Cristina Fernández de Kirchner de verkiezingen zou winnen, was de mate waarop verrassend. Zoals al eerder vermeld, won Cristina Fernández de Kirchner de verkiezingen met 54%, terwijl haar tegenstander maar 20% van de stemmen had. Hierdoor had de oppositie eigenlijk geen reden tot blijdschap. Toch wordt er door sommige ook wel verondersteld dat Cristina Fernández de Kirchner in 2011 herkozen is als president door de grote verdeeldheid binnen de oppositie, omdat de Partido Justicialista eigenlijk de enige grote, stabiele partij was in de Argentijnse politiek. De oppositie wist bij de verkiezingen echter een kleine overwinning te boeken, doordat de regeringsleider van het district Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Mauricio Macri, werd herkozen en hij wordt dan ook gezien als kandidaat voor de verkiezingen in 2015. Door de politieke instabiliteit, is er nog geen opvolger voor het kirchnerisme, waardoor er voor de nieuwe verkiezingen in 2015 steeds meer uitdagers komen. Ook vanuit het peronistische kamp (Schamis, 2013; Calvo en Murillo, 2012; Svampa, 2011; Catterberg en Palanza, 2012).

Ondanks de pieken en dalen in de periode dat de Kirchners aan de macht zijn, blijven de meningen verdeeld. In de ogen van Cristina Fernández de Kirchner zijn de afgelopen jaren (vanaf 2003) een overwinning geweest van het volk, terwijl de oppositie de periode beschrijft als verloren (The Economist, 2013).

3.2.3 Relatie met media

Nadat de regering van Cristina Fernández de Kirchner de steun in het congres langzaam verloor, ontstond er een strijd met de Clarín nieuwsgroep. De regering besloot om zaken te doen met kranten die voor het beleid waren van Cristina Fernández de Kirchner, terwijl Clarín en La Nación hun kritieke positie tegenover het beleid juist versterkte (Calvo en Murillo, 2012; Weyland, 2013).

Het grootschalige conflict dat de regering van Cristina Fernández de Kirchner had met de media, kwam tot springen in 2010. De basis van dit conflict lag al in 2008, toen de regering in conflict was met de agrarische sector. Uiteindelijk werd in 2009 werd de wet 'la ley de Medios audiovisuales' aangenomen, waardoor de regering in conflict kwam met Clarín, de mediagroep die tot voor kort juist voor de Kirchners was. Door deze wet probeerde de regering van Cristina Fernández de Kirchner er voor te zorgen dat de Clarín mediagroep niet nog groter kon worden dan dat het al was. Door deze verandering ging Argentinië steeds

meer richting een stadium van politieke en sociale polarisatie, zoals in Venezuela. De wet stelde onder andere dat de mediabedrijven een vastgesteld aantal licenties mocht hebben en dat de rest verkocht moest worden. De oppositie was tegen dit besluit, omdat zij in de veronderstelling waren dat de overheid te maken zou krijgen met een groot aantal rechtszaken. De nieuwe wet moest er ook voor zorgen dat alle kranten voor dezelfde prijs verkocht zouden worden en dat er geen kwantumkorting gegeven mocht worden (Vincent, 2010; Svampa, 2011; Cattenberg en Palanza, 2012; Noriega en Cárdenas, 2013).

In de strijd met de mediagroep Clarín, kwam Cristina Fernández de Kirchner in 2009 met een programma dat voor haar regering en haar beleid was en de oppositie in diskrediet bracht, namelijk het programma 6-7-8. Hierbij wordt het nieuws besproken en de verschillende interpretaties die het nieuws oproept. Buiten het feit dat de nieuwe mediawet gericht was op het verkleinen van de mediagroep Clarín, probeerde de regering ook de controle te krijgen over de gedrukte pers, Papel Prensa. (El país, 2010; Pavon, 2013; Noriega en Cárdenas, 2013).

Conclusie

In de vorige hoofdstukken zijn de begrippen Populisme, neopopulisme en het Kirchnerisme besproken en de politieke ontwikkelingen vanaf 1946 tot heden om op deze manier een antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag van deze scriptie, namelijk wat de relatie is tussen het traditionele populisme en het Kirchnerisme en de vraag die daar op volgt, of het Kirchnerisme een politieke verandering te weeg kan brengen in Argentinië en misschien in Latijns-Amerika of dat het Kirchnerisme sterk beïnvloed wordt door de politieke geschiedenis van het land en het Kirchnerisme daardoor gedefinieerd kan worden als een stroming binnen het populisme.

Wanneer we het Kirchnerisme gaan vergelijken met het klassieke populisme en het neoliberale neopopulisme, dan zien we dat er een duidelijker overeenkomst is met het klassieke populisme en daarmee ook met het Peronisme. Het Kirchnerisme is nationalistisch ingesteld. De ontwikkeling van Argentinië staat centraal en dat doen ze doormiddel van protectionisme en nationalisatie van belangrijke bedrijven zoals de gas-, water- en energiebedrijven. Dit nationalistische beleid komt ook overeen met het beleid van Perón. Tijdens de Kirchner-regeringen zijn verschillende bedrijven opnieuw genationaliseerd, die onder het beleid van Menem waren geprivatiseerd.

Zowel het Peronisme als het Kirchnerisme speelt in op de wensen van een bevolkingsgroep, Perón speelde in op de arbeidersklasse en de Kirchners spelen in op de middenklasse. Alle drie de presidenten zijn charismatische persoonlijkheden, waardoor zij de mensen achter zich weten te krijgen, al dan niet direct. Ook weten zij zich te identificeren met het volk, iets dat bij het klassieke populisme een belangrijk punt is. Eenmaal aan de macht trekken alle drie de presidenten steeds meer macht naar zich toe. Er wordt ook wel gesproken over een autoritair regime, iets dat stelselmatig wordt ontkend door de leiders zelf.

Een andere overeenkomst heeft betrekking tot de relatie met de internationale organisaties. In Alle drie de gevallen loopt deze niet soepel. Tijdens het presidentschap van Perón worden de internationale organisaties, zoals de IMF, verantwoordelijk gehouden voor de economische crisis en het economische leed waar het Argentijnse volk mee te maken heeft gehad. Néstor Kirchner lag de schuld van de Argentijnse crisis van 2001-2002 bij de IMF en hij nam dan ook afstand van de IMF. Ook Cristina Fernández de Kirchner is in conflict met de IMF, omdat de IMF van mening is dat de Argentijnse overheid fraudeert met de inflatie- en bruto-binnenlandsproduct gegevens. Terwijl de Argentijnse overheid vol blijft houden dat de gegevens die zij doorgeven wel juist zijn. De houding van de Kirchners komt ook overeen met de rolverdeling die bestaat tussen 'wij' en 'zij' in het klassieke populisme, omdat onder andere de internationale organisaties gezien worden als de vijand van de natie.

Ook de relatie met de oppositie is kenmerkend voor het klassieke populisme. Het peronisme werd in eerste instantie niet beschouwd als een mogelijke winnaar, terwijl dit tijdens de verkiezingen van 1946 totaal anders bleek te zijn. Het peronisme kent ook een periode dat zij niet deel mochten nemen aan de politiek. Ook de Kirchners bevinden zich in conflict met de oppositie. Zo is de oppositie tegen de nationalisering tijdens de regering van Néstor Kirchner en wordt de manier van regeren van Cristina Fernández de Kirchner beschouwt als corrupt. Ook haar rol in het conflict met de agrarische sector wordt bekritiseerd door de oppositie. Op dit moment is de oppositie echter zo danig verzwakt dat zij geen weerstand

kunnen bieden aan de macht van het Kirchnerisme. Dit zou echter kunnen veranderen met de verkiezingen van 2015, aangezien Cristina Fernández de Kirchner niet herkozen kan worden voor een derde termijn.

Het Latijns-Amerikaanse populisme heeft te maken met een beleid dat anti-globalisatie, antiliberaal en anti-Amerikaans is. Het beleid van de Kirchners kent overeenkomsten hiermee. Zo zijn de banden die Argentinië aangaat met andere landen over het algemeen met landen die ook een populistisch beleid hebben en die afstand hebben genomen van het neoliberale beleid, zoals Venezuela. Ook distantiëren de Kirchners zich steeds meer van de Verenigde Staten en komt het economische beleid van de Kirchners niet overeen met het neoliberale beleid van de Verenigde Staten. Hierdoor komt het beleid van de Kirchners dan ook niet overeen met het beleid van neopopulistische leiders, zoals Menem, omdat het neoliberale beleid van het neopopulisme gekenmerkt wordt door de aanbevelingen van de Washington Consensus en de IMF, twee aspecten waar het Kirchnerisme afstand van neemt.

Al het voorgaande in oogschouw genomen, is de kans groot dat het Kirchnerisme beschouwd kan worden als een stroming binnen het klassieke populisme, een variant van het peronisme. Het Kirchnerisme heeft veel kenmerken van het klassieke populisme, maar dan aangepast aan de ontwikkelingen van de 21ste eeuw. De hervormingen die de Kirchners doorgevoerd hebben, zijn niet van zulke aard dat het een politieke verandering in Latijns-Amerika door kan voeren. Er bestaat een mogelijkheid dat het een politieke verandering in Argentinië teweeg kan brengen, maar dit zal pas duidelijk zichtbaar worden met de verkiezingen van 2015 en het beleid van de toekomstige president. Door het overlijden van Néstor Kirchner in 2010 en het constitutionele limiet van twee ambtstermijnen achter elkaar, zal de toekomst van het Kirchnerisme afhankelijk zijn van de presidentskandidaat die Cristina Fernández de Kirchner naar voren zal brengen en de keuze van het volk om al dan niet te kiezen voor verandering.

Bibliografie

Adams, Jerome R. (2010). *Liberators, Patriots and Leaders of Latin America: 32 Biographies*. North Carolina: McFarland & Company.

Baud, Michiel (2013). 'State and Society in Argentina: Change and Continuity under the Kirchners'. *Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe*, No. 95 October, pp. 114-123.

Brennan, James P. (ed.) (1998). *Peronism and Argentina*. Wilmington: Scholarly Resources.

Buchrucker, Cristián (1998). 'Interpretations of Peronism: Old Frameworks and New Perspectives', in: Brennan, James P. (ed.) (1998). *Peronism and Argentina*. pp. 3-28
Wilmington: Scholarly Resources.

Calvo, Ernesto, Murillo, M. Victoria (2012). 'Argentina: The persistence of Peronism'. *Journal of Democracy*, Vol. 23, nr. 2, pp. 148-161.

Catterberg, Gabriela en Palanza, Valeria (2012). 'Argentina: Dispersión de la oposición y el auge de Cristina Fernández de Kirchner'. *Revista de ciencia política*, Vol. 32, N° 1, pp. 3-30.

Chavez, Daniel (2007). 'Hacer o no hacer: Los gobiernos progresistas de Argentina, Brasil y Uruguay frente a las privatizaciones'. *Nueva Sociedad*, N° 207, pp. 63-79.

Cheresky, Isidoro (2004). 'Argentina. Cambio de rumbo y recomposición política. Néstor Kirchner cumple un año de gobierno'. *Nueva Sociedad*, N° 193, pp. 4-16.

Cooper, Andrew F. en Momani, Bessma (2005). 'Negotiating out of Argentina's financial crisis: Segmenting the international creditors'. *New Political Economy*. Vol. 10, Nr. 3, pp. 305-320.

Conniff, Michael L. (ed.) (1999). *Populism in Latin America*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press.

Edwards, Sebastian (2010). *Left behind: Latin America and the False Promise of Populism*. Chicago: The University of Chicago Press.

Gallego-Díaz, Soledad (2010, 28 de julio). '6-7-8', el programa de los Kirchner. *El País*.
Terug te vinden op:
http://elpais.com/diario/2010/07/28/internacional/1280268009_850215.html

Gardini, Gian Luca (2012). *Latin America in the 21st century: Nations, Regionalism, Globalization*. London: Zed Books.

Gratius, Susanne (2007). 'La "tercera ola populista" de América Latina'. *FRIDE*, documento de trabajo N° 45, pp 1-25.

Levitsky, Steven, en Murillo, María Victoria (2008). 'Argentina: from Kirchner to Kirchner', *Journal of Democracy*, Vol 19, Nº 2, pp 16-30.

Lopez, Linette (2013) 'The IMF has Put Argentina On The Road To The Worst Punishment It Can Possibly Give'. *The Business Insider*. Terug te vinden op: <http://www.businessinsider.com/the-imf-has-censures-argentina-2013-2?IR=T>

Noriega, Roger F. en Cárdenas, José R. (2013). 'Argentina's race to the bottom'. *American Enterprise Institute*. Terug te vinden op: <https://www.aei.org/publication/argentinas-race-to-the-bottom/>

Núñez Lecinas, Juan Manuel (2012). *Evita, Perón, Kirchner y Cristina*. Terug te vinden op: <http://jmn1.blogspot.com.ar/2012/04/evita-peron-kirchner-y-cristina.html>

Pagni, Carlos (2012). 'LA CRISIS ARGENTINA: El experimento populista de los Kirchner', *faes*, pp 97-112.

Palermo, Vincente (1998). 'The Origins of Menemismo', in: Brennan, James P. (ed.) (1998). *Peronism and Argentina*. pp. 141-175 Wilmington: Scholarly Resources.

Pavón, Héctor (2013). 'Argentina: el regreso de los intelectuales públicos', *Nueva Sociedad*, Nº 245, pp. 149-162.

Richardson, Neal P. (2009). 'Export-Oriented Populism: Commodities and Coalitions in Argentina', *Studies in Comperative International Development*, Vol. 44, Issue 3, pp. 228-255.

Roberts, Kenneth M. (2013). 'Parties and populism in Latin America', in: Torre, Carlos de la, Arnson, Cynthia J. (ed.) (2013). *Latin American Populism in the Twenty-First Century*. (pp. 37-60). Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press.

Rojas, Rafael (2013). 'De la crítica a la apología: La izquierda latinoamericana entre el neoliberalismo y el neopopulismo', *Nueva Sociedad*, Nº 245, pp. 99-109.

Rosendo Gonzalez, Pablo (2003). 'In Argentina, a new optimism'. *New Statesman*, Vol. 132, Issue 4649, pp. 22-23.

Sidicaro, Ricardo (2011). 'El partido peronista y los gobiernos kirchneristas', *Nueva Sociedad*, Nº 234, pp 74-94 .

Schamis, Hector E. (2013). 'From the Peróns to the Kirchners', in: Torre, Carlos de la, Arnson, Cynthia J. (ed.) (2013). *Latin American Populism in the Twenty-First Century*. (pp. 145-178). Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press.

Schmall, Emily (2012). 'Argentina: Back to Peronism', *World Policy Journal*, fall 2012, pp 90-99.

Svampa, Maristella (2011). 'Argentina, una década después: Del «que se vayan todos» a la exacerbación de lo nacional-popular'. *Nueva Sociedad*, Nº 235, pp. 17-34.

Svampa, Maristella (2013). 'La década kirchnerista: Populismo, clases medias y revolución pasiva', *LASAFORUM* Vol XLIV, N° 4, pp 14-17.

Szusterman, Celia (2000). 'Carlos Saúl Menem: variations on the theme of populism'. *Bulletin of Latin American Research*, nr. 19, pp. 193-206.

Ten years of the Kirchners in Argentina, a decade of division. (2013, may 28th). *The Economist*. Terug te vinden op: <http://www.economist.com/blogs/americasview/2013/05/ten-years-kirchners-argentina?zid=309&ah=80dcf288b8561b012f603b9fd9577f0e>

Torre, Carlos de la (2010). *Populist Seduction in Latin America*. Ohio: Ohio University Press.

Torre, Carlos de la (2013). 'El populismo latinoamericano: entre la democratización y el autoritarismo'. *Nueva Sociedad*, N° 247, pp. 120-137.

Torre, Carlos de la, en Arnson, Cynthia J. (eds.) (2013). *Latin American Populism in the Twenty-First Century*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press.

Torre, Juan Carlos (1998). 'The Ambivalent Giant: The Peronist Labor Movement, 1945-1995', in: Brennan, James P. (ed.) (1998). *Peronism and Argentina*. pp. 125-137 Wilmington: Scholarly Resources.

Vincent, Lucía (2011). 'La disputa por la mediación durante el kirchnerismo en Argentina', *CONfines* Vol 7, N° 13, pp 49-81.

Weyland, Kurt (1999). 'Populism in the age of neoliberalism', in: Conniff, Michael L. (ed.) (1999). *Populism in Latin America*. (pp. 172-190). Tuscaloosa: The University of Alabama Press.

Weyland, Kurt (2013). 'The threat from the populist left'. *Journal of Democracy*, Vol. 24, Nr. 3.

Woerden, Simon van (2013). 'Argentina and the IMF'. *Americas Quarterly*. Terug te vinden op: <http://www.americasquarterly.org/content/argentina-and-imf>

Wylde, Christopher (2014). 'The developmental state is dead, long live the developmental regime! Interpreting Néstor Kirchner's Argentina 2003–2007'. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 17, Nr. 2, pp. 191-219.